

ARHIVI, KNJIŽNICE, MUZEJI, Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture

Rovinj, 28. do 30. studenoga 2001. godine

U Rovinju je u organizaciji Zajedničke radne grupe AKM i Hrvatskog arhivističkog društva te suorganizaciji Hrvatskog knjižničarskog društva, Hrvatskog muzejskog društva, Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Hrvatskog državnog arhiva, Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Muzejskog dokumentacijskog centra i CARNet-a, održan 5. stručni seminar Arhivi, knjižnice, muzeji. Trodnevni seminar pod nazivom *Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, okupio je stotinjak sudionika, bibliotekara, muzealaca, arhivista i stručnjaka iz srodnih djelatnosti.

Kao i do sada održana četiri seminarara, ovaj skup je pokazao važnost tematike kojom se bavi. Istaknuto je kako je poznavanje i korištenje mogućnosti koje pruža suvremena informacijska tehnologija preduvjet za osposobljavanje naših ustanova da kvalitetno obavljaju svoje djelatnosti.

Rad samog seminarara odvijao se kroz predavanja i četiri radionice. Prvog dana skupa održano je sedam izlaganja. Srećko Jelušić, s Filozofskog fakulteta u Osijeku, u izlaganju *Za koncepciju suradnje arhiva, knjižnica i muzeja kao dijela nacionalne informacijske infrastrukture*, polazi od uvjerenja da je ideja suradnje arhiva, knjižnica i muzeja zamišljena kao susret teoretičara i praktičara, potrebna i korisna. Želimir Laszlo iz Muzejsko-dokumentacijskog centra, u izlaganju *Web-art* predstavio je relativno novu pojavu u likovnoj umjetnosti. Umjetnine nastale korištenjem računala, koje su pojavom globalnog komuniciranja postale dostupne bez ograničenja diljem svijeta, promijenile su naše poimanje muzeja, muzejske građe i muzejske djelatnosti. O *Digitalnoj i digitiziranoj hrvatskoj pisanoj baštini u kontekstu globalnog programa za zaštitu pisane baštine* govorila je Tatjana Aparac-Jelušić s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Autorica je istaknula specifične aspekte digitalizacije naše pisane baštine te preporučila zajedničko i koordinirano djelovanje te u tom smislu ustanovljenje stalnog foruma za koordinaciju aktivnosti. *Javno i tajno u knjižničarskoj struci* naziv je izlaganja Aleksandre Horvat s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. U njemu je autorica nastojala definirati pojmove intelektualne slobode i zaštite privatnosti te se posebno osvrnula na promjene u dosadašnjim shvaćanjima ta dva pojma izazvane nastankom globalne mreže. Na primjerima iz naših javnih knjižnica pokazala je kako se štite odnosno ne štite podaci o korisnicima i njihovim čitateljskim navikama. O istom problemu, ali iz perspektive muzeja, govorila je Dora Bošković iz Hrvatskog povijesnog muzeja u izlaganju nazvanom *Javnost pristupa muzejskoj građi i muzejskoj dokumentaciji*. Hrvoje Stančić s Odsjeka za informacijske znanosti Filo-

zofskog fakulteta u Zagrebu održao je izlaganje *Sustavi zaštite kao preduvjet za dokazivanje autentičnosti digitalnog gradiva*. U radu autor objašnjava mehanizme zaštite, poput šifriranja, digitalnih potpisa, digitalnih certifikata, digitalnih vodenih žigova te šifriranih omotnica. Zaključuje da je razumijevanje problematike zaštite digitalnog gradiva preduvjet modernom poslovanju AKM institucija, pri čemu korisnici mogu provjeriti autentičnost digitalnog gradiva, tj. njegovu vjernost originalu, a institucije dokazati vlasništvo nad određenim digitalnim gradivom. O *Mogućnostima pristupa službenim publikacijama i državnim informacijama* govorila je Irena Pilaš iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice.

Rad prvog dana seminara zaključen je panel-raspravom *AKM: promicatelji građanskih prava: između slobodnog pristupa informacijama i zaštite privatnosti podataka*. U raspravi je, polazeći od ustavnih odredbi, Opće deklaracije UN-a o ljudskim pravima, Europske konvencije o ljudskim pravima i preporuka Vijeća Europe u vezi sa slobodnim pristupom informacijama, te zakonskih odredbi koje određuju svaku od AKM institucija, vođena diskusija o dostupnosti informacija i zaštiti kako korisnika tako i stručnih djelatnika u AKM institucijama.

Drugi dan seminara započeo je izlaganjem Mirne Willer iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice pod nazivom *Metapodaci za upravljanje postupcima zaštite elektroničke građe*. U izlaganju je prikazan OAIS (*Open Archival System*) model i njegova primjena u projektu Europske komisije, koji je definirao koncept Depozitarnog sustava za elektroničke publikacije. Radovan Vrana, s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, u izlaganju *Povezivanje elektroničkih izvora znanstvenih i stručnih informacija: Open URL koncept*, razmatra problem kako povezati radove u različitim elektroničkim izvorima i pritom prenijeti dovoljno metapodataka za njihovo što točnije identificiranje i dohvat na korisnikov zahtjev. U zajedničkom izlaganju *Uporaba metapodataka u hrvatskom mrežnom prostoru*, Sofija Klarin iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Damir Pavelić iz Knjižnice Ekonomskog fakulteta govorili su o trenutnom stanju *Doublin Cora* u hrvatskoj AKM zajednici i izvan nje. Naveli su i primjere uporabe i promocije uporabe DC-a, te posebno prikazali rezultate ankete o uporabi metapodataka provedene među elektroničkim nakladnicima i istraživanje uporabe metapodataka u mrežnim publikacijama AKM institucija. U izlaganju *Volonteri u knjižnicama i muzejima*, Sanjica Feletar s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, dala je uvid u osnovne karakteristike rada s volonterima te osnovne smjernice za uspješno korištenje njihovim uslugama u knjižnicama i muzejima. O *Digitalizaciji i obradi vizualne građe na projektu Zaštita i komuniciranje kulturne baštine u Hrvatskoj* govorili su Goran Zlodi, Domagoj Maroević i Ana Skrletović s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. U izlaganju su predstavljene osnovne značajke digitalizacije i obrade vizualne građe te rezultati i iskustva stečeni na projektu dr.

Ive Maroevića Zaštita i komuniciranje kulturne baštine u Hrvatskoj. *Internetom do notnog zapisa*, naziv je izlaganja koje je održala Vedrana Juričić s Odsjeka za povijest hrvatske glazbe HAZU. Autorica je predstavila Internet kao zanimljiv multimedijски izvor različitih glazbenih sadržaja. Predstavila je međunarodni projekt RISM (*Répertoire International des Sources Musicales*) koji omogućuje pretraživanje notnog izvora putem kodiranog upita notnog incipita. Zoran Svrtan i Andrea Klobučar iz Muzeja za umjetnost i obrt, u izlaganju *Projekti Dokumentacijske službe Muzeja za umjetnost i obrt*, ukratko su prikazali dosadašnja nastojanja i plan rada svoje službe za nekoliko narednih godina, koji se prvenstveno odnosi na izgradnju multimedijске baze podataka te predstavljanje građe na vlastitoj web-stranici. O posebnosti računalne obrade donacije "Hrvatske slikarice rođene u 19. stoljeću" dr. Josipa Kovačića, govorili su u istoimenom izlaganju Višnja Zgaga i Nikola Albeneže iz Muzejsko-dokumentacijskog centra i Goran Zlodi s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Između raznih mogućnosti ponovnog korištenja već obrađenog i digitaliziranog sadržaja prikazana je i mogućnost korištenja takvih sadržaja na webu i to na dva načina: generiranjem statičnih html/xml stranica te dinamičkim generiranjem iz baza podataka za potrebe svojevrsnog pretraživog on-line kataloga.

Posljednjeg dana seminara, Tinka Katić iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice, održala je izlaganje pod nazivom *FRBR*¹ i *FRANAR*². U izlaganju je dat kratak pregled aktivnosti Radne grupe za funkcionalne zadatke i obrojčavanje preglednih kataložnih jedinica, od njezina osnutka 1999. godine do danas, te predložen model povezivanja bibliografskih zapisa sa zapisima preglednih kataložnih jedinica, kao što to već funkcionira u integriranim bibliografskim i normativnim bazama podataka. Ana Barbarić s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, u izlaganju *Sučelja WebPAC-a*, predstavila je bitna svojstva i moguće opcije WebPAC-a te način njihovog prikaza korisničkim sučeljem. Autorica je na nekoliko primjera pokušala procijeniti moguća rješenja u oblikovanju sučelja i prikazivanju bibliografskih zapisa sa stajališta učinkovitosti, razumljivosti i jednostavnosti upotrebe. Koraljka Golub s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Robert Ravnić iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice, predstavili su *Obrazac za opis izvora (Resource description framework – RDF)*. Ovaj obrazac razvio je Konzorcij World Wide Weba, a njegov je sintaktički model infrastruktura koja omogućava sadržajno obilježavanje, razmjenu i ponovnu upotrebu strukturiranih metapodataka. Na primjerima web-mrežnih stranica, čiji su sadržaji obrađeni u RDF formatu, prikazane su mogućnosti primjene tog formata te neki od alata za ge-

¹ Functional requirements for bibliographic records.

² Functional requirements and numbering of authority records.

neriranje i konverziju RDF metapodataka. *Inventari spomenika kulture – standardi i smjernice za njihovu izradu* bio je naziv izlaganja Lane Križaj iz Uprave za zaštitu spomenika baštine Ministarstva kulture. U izlaganju se autorica osvrnula na dosadašnja hrvatska iskustva na tom području, te predstavila važnije smjernice i preporuke te mogućnosti predloženih standarda. Posebno je istaknuta potreba razvijanja ujednačenog nazivlja i klasifikacije spomenika kulture. Markita Franulić iz Muzejsko-dokumentacijskog centra, u izlaganju *Virtualna referalna zbirka: distribuirani sadržaji – centralizirani metapodaci*, predstavila je neke od ideja iznijetih na seminaru *Digital cultural heritage II*, održanom u srpnju ove godine u McLuhan Institutu u Maastrichtu (Nizozemska). Autorica smatra potrebnim ustanoviti radno tijelo koje bi radilo na uspostavljanju hrvatske digitalne meta-referalne baze s kojom bismo se mogli uključiti u buduću europsku i svjetsku meta-referalnu bazu. Srna Vuković-Mottl iz Gradske knjižnice Zagreb, Snježana Radovanlija-Mileusnić iz Muzejsko-dokumentacijskog centra i Ines Brenko iz Državnog arhiva u Zagrebu, predstavile su rezultate ankete pod nazivom *Zavičajni fondovi (zbirke)* u knjižnicama, muzejima i arhivima Republike Hrvatske. Anketa je provedena kako bi se dobio uvid u stanje zavičajnih fondova, tj. zavičajnih zbirki u tri tipa ustanova koje sakupljaju takvu građu, a to su narodne knjižnice, muzeji i arhivi. Pitanja su se odnosila na veličinu fondova zavičajne građe, vrstu građe, smještaj, zaštitu, nabavu, kataloge, korisnike, korištenost, te računalnu obradu. Drugi razlog provođenja ove ankete bio je u pronalaženju načina kako da se ta zajednička vrsta građe u arhivima, muzejima i knjižnicama poveže skupnim on-line katalogom.

Radionice *Nazivlje, Dublin Core u "15 koraka", AKM portali i Promicanje kulturnog turizma*, održane tijekom seminara, dale su doprinos u promišljanju određenih vidova unapređenja djelatnosti AKM institucija. Na kraju je dogovoren nastavak organiziranja ovakvih godišnjih seminara u svrhu poboljšanja suradnje srodnih djelatnosti. Takva suradnja omogućit će bolji pristup u razvoju stručnih i organizacijskih koncepata koji mogu uspješno djelovati u kontekstu globalnog informacijskog okruženja.

Nažalost, potrebno je istaknuti nedovoljnu zastupljenost predstavnika arhivske struke na AKM seminaru. Među 105 prijavljenih sudionika seminara bilo je svega petoro arhivista. Da li je ovakav omjer samo rezultat činjenice što su arhivski djelatnici manje brojni u odnosu na djelatnike u muzejima i knjižnicama u Republici Hrvatskoj, ili je problem negdje drugdje? Kako bilo, suradnja s muzejima i knjižnicama ne bi se trebala svoditi na slučajevne suradnje pojedinaca ili službi. Arhivska struka ima što ponuditi ovom seminaru te je za nadati se da će u budućnosti adekvatnije sudjelovanje arhivista ipak opravdati njegov naziv: Arhivi, knjižnice, muzeji.

Ivana Prgin